This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.
Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

KROATISTIČKI POGLEDI NA HRVATSKU KNJIŽEVNOPOVIJESNU TRADICIJU

Tihomil Maštrović, *Stazama hrvatskih književnih povjesničara: kroatistički ogledi*

Alfa, Zagreb, 2025.

Knjiga *Stazama hrvatskih književnih povjesničara: kroatistički ogledi* autora Tihomila Maštrovića predstavlja značajan doprinos suvremenoj hrvatskoj književnoj historiografiji i kroatističkim istraživanjima. Riječ je o zbirci znanstvenih studija i eseja u kojima autor analizira razvoj proučavanja hrvatske književnosti, djelovanje istaknutih književnih povjesničara te pojedine pojave iz hrvatske kulturne i književne povijesti. Knjiga se može promatrati kao svojevrsno svjedočanstvo o kontinuitetu hrvatske književnoznanstvene tradicije, ali i kao poticaj za daljnja istraživanja hrvatske književne i kulturne baštine. U hrvatskoj znanosti o književnosti književna historiografija ima posebno mjesto jer omogućuje sustavno proučavanje razvoja književnosti kroz povijest, stilska razdoblja, poetiku, autore i kulturni kontekst. Hrvatska književnost, koja se razvijala u povijesnim i političkim okolnostima, uvijek je bila usko povezana s pitanjem nacionalnog identiteta, jezika i kulturne samosvijesti. Zbog toga su književni povjesničari imali važnu ulogu ne samo u proučavanju književnih djela nego i u oblikovanju kulturne svijesti o hrvatskoj književnoj tradiciji. Upravo tom problematikom bavi se Maštrović u ovoj knjizi, nastojeći pokazati kako su pojedini znanstvenici svojim radom oblikovali razumijevanje hrvatske književnosti. Knjiga je nastala kao rezultat dugogodišnjega autorova znanstvenog rada u području kroatologije, odnosno interdisciplinarnog proučavanja hrvatske kulture, jezika i književnosti. Kao književni povjesničar i filolog, Maštrović u svojim istraživanjima povezuje različite znanstvene discipline, poput književne povijesti, filologije, bibliografije i kulturne povijesti.

Takav pristup omogućuje sveobuhvatnije razumijevanje književ-

nih i kulturnih fenomena, jer književnost ne promatra izolirano, nego u širem društvenom, povijesnom i kulturnom kontekstu. U knjizi autor okuplja niz ogleda koji su tematski povezani interesom za hrvatsku književnu historiografiju i kulturnu tradiciju. U tim tekstovima analizira djelovanje pojedinih književnih povjesničara, proučava književni opus određenih autora te razmatra pitanja vezana uz očuvanje hrvatske književne baštine i položaj hrvatskoga jezika u međunarodnom kontekstu. Time knjiga nadilazi okvir klasične književnopovijesne studije i prerasta u širu raspravu o ulozi književnosti i znanosti o književnosti u razvoju nacionalne kulture. Posebna vrijednost knjige očituje se u činjenici da autor nastoji povezati prošlost i sadašnjost hrvatske književne znanosti. Analizirajući rad istaknutih književnih povjesničara kao što su Ivan Kukuljević Sakcinski, Antun Barac, Đuro Šurmin i Ivo Frangeš, Maštrović pokazuje kako su njihovi znanstveni pristupi oblikovali temelje suvremenih kroatističkih istraživanja. Istodobno, autor nastoji reinterpretirati njihovo djelovanje u svjetlu suvremenih znanstvenih spoznaja, naglašavajući kontinuitet razvoja hrvatske književne historiografije. Osim toga, knjiga otvara i šira pitanja o odnosu književnosti i kulturnog identiteta.

Hrvatska književnost kroz povijest nije bila samo umjetnički izraz nego i važan čimbenik očuvanja nacionalne svijesti, osobito u razdobljima političkih i društvenih promjena. Zbog toga su proučavanje književnosti i očuvanje književne baštine imali ključnu ulogu u oblikovanju kulturne samosvijesti hrvatskoga naroda. Maštrović u svojim ogledima pokazuje kako su književni povjesničari i kulturni djelatnici pridonijeli očuvanju i interpretaciji te baštine. S obzirom na tematsku raznolikost i znanstvenu utemeljenost, knjiga *Stazama hrvatskih književnih povjesničara: kroatistički ogledi* može se promatrati kao važan doprinos hrvatskoj humanistici. Knjiga ne samo da donosi vrijedne analize pojedinih književnih i kulturnih fenomena nego i potiče promišljanje o ulozi književne znanosti u suvremenom društvu. Jedna od temeljnih tematskih osi knjige *Stazama hrvatskih književnih povjesničara: kroatistički ogledi* jest proučavanje razvoja hrvatske književne historiografije i analiza djelovanja najvažnijih hrvatskih književnih povjesničara. Autor Tihomil Maštrović u tim ogledima nastoji rekonstruirati intelektualni i znanstveni kontekst u kojem su pojedini istraživači djelovali te pokazati kako su njihovi radovi pridonijeli sustavnom proučavanju hrvatske književnosti. U tom smislu posebno je važna analiza rada Ivana Kukuljevića Sakcinskog, koji se smatra jednim od pionira hr-

vatske kulturne historiografije. Kukuljević je djelovao u razdoblju hrvatskoga narodnog preporoda, u vrijeme kada su pitanja jezika, kulture i nacionalnog identiteta bila u središtu društvenih i političkih rasprava. Njegov rad obuhvaćao je prikupljanje i objavljivanje povijesnih dokumenata, rukopisa i književnih tekstova koji su svjedočili o bogatoj tradiciji hrvatske kulture. Maštrović naglašava kako je Kukuljević svojim radom nastojao dokazati da hrvatska književnost ima dugu i kontinuitetnu povijest, čime je pridonio oblikovanju nacionalne kulturne svijesti. Veliku pozornost autor posvećuje i djelovanju Antunu Barcu, jednog od najutjecajnijih hrvatskih književnih povjesničara 20. stoljeća.

Barac je u svojim istraživanjima razvijao specifičan pristup književnosti koji se temeljio na povezivanju književnih djela s društvenim i povijesnim okolnostima njihova nastanka. Smatrao je da književnost nije samo estetski fenomen nego i važan izraz društvenih i ideoloških procesa. Maštrović u svojim analizama ističe kako je Barac svojim sintezama hrvatske književnosti uspio oblikovati cjelovitu sliku njezina razvoja, ali i potaknuti nova istraživanja o pojedinim književnim razdobljima i autorima. Važnu ulogu u razvoju hrvatske književne historiografije imao je i Đuro Šurmin. Šurmin se posebno bavio proučavanjem starije hrvatske književnosti, filologije i povijesti jezika. Njegova istraživanja bila su usmjerena na otkrivanje i interpretaciju srednjovjekovnih i renesansnih književnih tekstova, koji su do tada često bili zapostavljeni ili nedovoljno proučeni. Maštrović naglašava da je Šurmin svojim radom pridonio boljem razumijevanju početaka hrvatske književne tradicije i njezina mjesta u europskoj kulturnoj povijesti. Posebno mjesto u knjizi zauzima i analiza rada Ive Frangeša, koji je hrvatsku književnost promatrao u širem europskom kontekstu. Frangeš je u svojim interpretacijama naglašavao estetsku vrijednost književnih djela te je nastojao pokazati kako hrvatska književnost sudjeluje u općim književnim i kulturnim procesima europske književnosti.

Njegovi radovi obilježeni su interpretativnim pristupom koji kombinira književnu analizu, kulturnu povijest i teorijske uvide. Analizirajući rad ovih književnih povjesničara, Maštrović pokazuje kako je hrvatska književna historiografija nastajala postupno, kroz rad brojnih istraživača koji su svojim studijama, bibliografijama i sintezama stvarali temelje suvremenog proučavanja hrvatske književnosti. Druga važna skupina ogleda u knjizi posvećena je interpretaciji književnih djela pojedinih autora. U tim tek-

stovima Maštrović nastoji analizirati tematske, stilske i idejne značajke njihova stvaralaštva te pokazati kako su ta djela pridonijela razvoju hrvatske književne tradicije. Posebno mjesto u tim analizama zauzima književni opus Milana Begovića. Begović je bio jedan od najvažnijih hrvatskih dramatičara i prozaika prve polovice 20. stoljeća, a njegovo stvaralaštvo obilježeno je snažnim interesom za psihološke i društvene teme. Maštrović naglašava da Begovićeve drame karakterizira složena psihološka karakterizacija likova te prikaz sukoba između individualnih želja i društvenih normi. Autor također ističe da je Begović svojim djelima pridonio modernizaciji hrvatske dramske književnosti i njezinu približavanju europskim književnim strujanjima. U knjizi se razmatra i književni rad Ante Tresića Pavičića, autora koji je u svojim djelima često obrađivao povijesne i nacionalne teme. Njegovo stvaralaštvo povezano je s idejom očuvanja nacionalne kulturne tradicije, a njegova djela često naglašavaju važnost povijesne svijesti i domoljublja. Maštrović analizira i opus pjesnika Joje Ricova, čija poezija pripada suvremenoj hrvatskoj književnosti. Ricovljeva lirika obilježena je filozofskom refleksivnošću i egzistencijalnim motivima, a njegova poezija često istražuje odnos između pojedinca i svijeta koji ga okružuje. U knjizi se također razmatra književni rad Nike Andrijaševića, čije je stvaralaštvo povezano s temama identiteta, povijesti i kulturne tradicije. Posebno zanimljiv dio knjige posvećen je austrijskoj književnici hrvatskog podrijetla Pauli von Preradović.

Autor analizira njezinu književnu djelatnost i naglašava njezinu povezanost s hrvatskim kulturnim nasljeđem. Njezina književnost predstavlja primjer kulturne povezanosti srednjoeuropskih književnih tradicija. U jednome od ogleda autor se bavi pitanjem statusa hrvatskoga jezika u međunarodnom kontekstu. Autor analizira proces međunarodnoga priznavanja hrvatskoga jezika i njegovu klasifikaciju u međunarodnim jezičnim standardima. Maštrović ističe da je dobivanje posebnoga međunarodnoga jezičnoga koda za hrvatski jezik 2008. godine imalo veliku simboličku i znanstvenu važnost. Time je hrvatski jezik dobio formalno priznanje kao samostalan jezik u međunarodnim lingvističkim klasifikacijama. Autor naglašava kako je jezik temeljni element kulturnog identiteta i važan čimbenik očuvanja nacionalne kulture. Upravo zbog toga proučavanje hrvatskoga jezika i njegova položaja u međunarodnom kontekstu predstavlja važan zadatak suvremene kroatistike. U nekoliko ogleda Maštrović se bavi problemom očuvanja hrvatske književne baštine i kultur-

nog pamćenja. Autor naglašava da knjižnične zbirke, arhivi i knjižnice imaju ključnu ulogu u očuvanju kulturne tradicije i znanstvene građe. Knjižnice i arhivi ne služe samo kao mjesta čuvanja knjiga nego i kao institucije koje omogućuju istraživanje i proučavanje književne i kulturne povijesti. Bez sustavnog prikupljanja i katalogiziranja knjižnične građe bilo bi gotovo nemoguće rekonstruirati razvoj hrvatske književnosti.

Maštrović posebno ističe važnost proučavanja knjižničnih zbirki koje se odnose na hrvatsku dijasporu, poput zbirki gradišćanskih Hrvata, kao i građe koja dokumentira suvremenu hrvatsku povijest. Posljednja skupina tekstova u knjizi obuhvaća različite kulturno-povijesne teme. U tim ogledima autor analizira pojedine kulturne fenomene, povijesne izvore i znanstvene inicijative koje pridonose boljem razumijevanju hrvatske kulturne povijesti. Ti tekstovi pokazuju širinu autorova znanstvenog interesa i njegovu sposobnost povezivanja književnosti s drugim područjima humanističkih znanosti, poput povijesti i kulturne antropologije. Upravo taj interdisciplinarni pristup jedna je od najvažnijih karakteristika Maštrovićeva znanstvenog rada. Na temelju analize sadržaja i tematske strukture knjige *Stazama hrvatskih književnih povjesničara: kroatistički ogledi* može se zaključiti da je riječ o vrijednom i značajnom znanstvenom djelu koje daje važan doprinos proučavanju hrvatske književnosti, književne historiografije i šire kulturne povijesti. Autor Tihomil Maštrović u ovoj knjizi donosi niz temeljitih studija i ogleda u kojima analizira rad istaknutih književnih povjesničara, interpretira književna djela pojedinih autora te razmatra pitanja očuvanja hrvatske književne baštine i položaja hrvatskoga jezika u međunarodnom kontekstu. Jedna od najvažnijih vrijednosti ove knjige jest njezina sposobnost da poveže različite aspekte kroatističkih istraživanja. Maštrović ne promatra književnost isključivo kao estetski fenomen, nego je analizira u širem kulturnom, povijesnom i društvenom kontekstu. Takav pristup omogućuje dublje razumijevanje književnih djela, ali i uloge književnosti u oblikovanju nacionalnog identiteta. Knjiga stoga pokazuje kako proučavanje književne povijesti nije samo akademska disciplina nego i važan način razumijevanja kulturne i povijesne baštine jednoga naroda. Posebno mjesto u knjizi zauzimaju studije o hrvatskim književnim povjesničarima koji su svojim radom pridonijeli razvoju hrvatske književne historiografije.

Analizirajući djelovanje književnih povjesničara poput Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Antuna Barca, Đure Šurmina i Ive Frangeša, autor

pokazuje kako su njihovi radovi oblikovali način na koji danas razumijemo razvoj hrvatske književnosti. Njihova istraživanja omogućila su sustavno proučavanje književne tradicije, a njihove interpretacije postale su temelj suvremene kroatističke znanosti. Maštrović pritom naglašava kontinuitet razvoja književne historiografije i važnost kritičkog preispitivanja ranijih znanstvenih pristupa. Knjiga donosi i vrijedne interpretacije književnih djela pojedinih autora. Analize stvaralaštva pisaca kao što su Milan Begović, Ante Tresić Pavičić, Joja Ricov, Niko Andrijašević i Paula von Preradović pokazuju kako se književni opus svakog autora može razumjeti tek u kontekstu vremena u kojem je nastao. Autor pritom nastoji povezati književne analize s društvenim i kulturnim okolnostima, čime njegovi ogledi dobivaju širu interpretativnu dimenziju. Važan doprinos knjige predstavlja i razmatranje pitanja hrvatskoga jezika i njegova međunarodnoga položaja. Maštrović naglašava da je jezik jedan od temeljnih elemenata nacionalnog identiteta te da je njegovo međunarodno priznanje imalo važnu simboličku i kulturnu dimenziju. Time autor pokazuje kako su pitanja jezika, književnosti i kulture međusobno povezana i kako zajedno sudjeluju u oblikovanju nacionalne kulturne svijesti. Jedan od posebno značajnih aspekata knjige odnosi se na problem očuvanja hrvatske književne baštine.

Autor ističe važnost knjižnica, arhiva i znanstvenih institucija u prikupljanju i očuvanju knjižnične građe koja svjedoči o razvoju hrvatske kulture i književnosti. Knjižnične zbirke predstavljaju temelj za znanstvena istraživanja i omogućuju budućim generacijama da proučavaju i razumiju kulturnu povijest hrvatskoga naroda. U tom smislu knjiga ima i važnu kulturnu dimenziju jer podsjeća na potrebu sustavne brige za očuvanje kulturnog pamćenja. S metodološkog stajališta, Maštrovićevo djelo karakterizira interdisciplinarni pristup koji povezuje književnu povijest, filologiju, kulturnu povijest i bibliografiju. Takav pristup omogućuje sveobuhvatnije sagledavanje književnih i kulturnih fenomena te pokazuje kako se književnost ne može promatrati izolirano od šireg društvenog i kulturnog konteksta. Autorovi tekstovi temelje se na opsežnoj znanstvenoj građi i bogatoj literaturi, što dodatno potvrđuje njihovu znanstvenu utemeljenost. Zaključno se može reći da knjiga *Stazama hrvatskih književnih povjesničara: kroatistički ogledi* predstavlja značajan doprinos hrvatskoj humanistici i kroatističkim istraživanjima. Djelo donosi vrijedne uvide u razvoj hrvatske književne historiografije, interpretira rad važnih književnih povjesničara i pisaca te

potiče razmišljanje o ulozi književnosti i jezika u oblikovanju kulturnog identiteta. Zbog svoje tematske širine, znanstvene utemeljenosti i analitičke dubine, knjiga može poslužiti kao korisno štivo studentima kroatistike, istraživačima književnosti i kulture, ali i svima koji žele produbiti svoje znanje o hrvatskoj književnoj tradiciji i njezinu povijesnom razvoju. Tako Maštrovićev rad ne predstavlja samo pregled određenih književnopovijesnih tema, nego i poticaj za daljnja istraživanja hrvatske književnosti i kulture, naglašavajući važnost kontinuiranog proučavanja i reinterpretacije nacionalne književne baštine.

Luka Gaćeša